

MKBT szakosztály éves beszámoló - 2020

Szakosztály neve: Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat Történeti és Régészeti Szakosztálya

Szakosztály vezetője: Szeredi Anna

Szakosztály kapcsolattartója: Szeredi Anna

Kapcsolattartó elérhetősége: szeredi.anna@gmail.com 30/5136554

Szakosztály tagjainak száma: 10 fő

Ebből MKBT tag: Krausz Sándor, Szeredi Anna, Nyíró Ádám Artúr, Polónyi Emese, Kotán Dávid Márk, Szent Tamás, Szilágyi Eszter

Nem MKBT tag: Tóth Éva Mária, Povázsay Zoltán, Papp Béla

2019. évi tevékenység bemutatása

1. Szakmai tevékenység:

Násznépe-barlang

2019. június 5.: terepbejárás a Naszály északkeleti, meredek oldalában található Násznépe-barlangban, amely során az egykori bolygatások (régi ásatások) helyszíneit megpróbáltuk azonosítani. Egy jövőbeni szondázó ásatás lehetséges helyszíneinek meghatározása a barlangon belül. A barlang első termében található, befelé lejtő kőgörgetegen a kövek közt helyenként szórvány bronzkori kerámia töredékeket figyeltünk meg. A terepbejárás során fotó és leíró dokumentációt készítettünk. Egyéb megfigyelés: a barlang a meredek hegyoldalban, egy nehezen járható, meredek ösvényen közelíthető meg napjainkban. A régészeti korokban ez hasonlóképpen festhetett, minden esetre nem egy könnyen járható, gyakran használt hegyi útvonal mentén helyezkedik el véleményünk szerint. Résztvevők: Szeredi Anna, Nyíró Ádám Artúr.

2019. július: Szeredi Anna egyeztetések lebonyolítása a Váci Tragor Ignác Múzeummal és a Duna-Ipoly-Nemzeti Parkkal egy esetleges ásatással kapcsolatban a barlangban.

2019. december 15.: újabb terepbejárás a Násznépe barlangnál, újabb fotók, rajzok készítése, környék bejárása, leletgyűjtés (semmit sem vittük el). Résztvevő: Tóth Éva Mária, Povázsay Zoltán, Szeredi Anna, Mersdorf Zsuzsa (régész), és még 4 fő nem barlangász ismerős.

Baradla-barlang

2019. február 8-10.: Nyíró Ádám Artúr a barlang bronzkori térhasználatáról szóló, régészeti szakdolgozatához gyűjtött adatokat. 2001-ben Holl Balázs által készített térfelosztási blokkok és a különböző terek leírása volt a cél. Segítő: Szilágyi Eszter. A barlang régészetileg érintett részének a 2/3-át sikerült eddig leírni és „méterről-méterre” bejárni, mintegy 8-9 munka nap alatt.

A barlangban a Vitlapályától a Róka-ág bejáratáig munkálatokra lettek figyelmesek. Az ott dolgozókkal való egyeztetést követően világossá vált, hogy a munkálatok a régészetileg érintett részeket kívánják erősen bolygatni a Teknősbéka-termétől egészen a Róka-ágban található egykori biológiai labornak helyt adó teremig.

Az ezt követő napokban kiderült, hogy a Nemzeti Park még nem értesítette a régészeket – amit nem akkor kell megtenni mikor már javában tartanak a munkálatok, hanem a tervezési időszakban kellett volna! Nem azért kell szólni a régészeknek, mert a véletlenül éppen ott kutató fiatal régészeknek szemet szűrt az építkezés, hanem mert mindamellett, hogy a Baradla UNESCO világörökségi helyszín, ez mellett egy különösen kivételes, több korszakú régészeti lelőhely is, amely nem csak európai, de még világviszonylatban is egyedülálló, tudományos régészeti értékekkel rendelkezik. Egy ilyen helyszínen nem állunk neki csak úgy feltörni a betonjárdát, omladékot és a barlang kitöltését indokolatlanul elbontani, megalapozatlan tereprendekezési okokra hivatkozva. A régészeknek korántsem az építkezés, vagy a pályázati projekt megvalósításának az akadályozása a céljuk, hanem a fent említett egyedülálló régészeti értékek megóvása.

2019. május-június: A Baradla-barlangban leletmentő ásatás folyt, amely sajnos szó szerint csak mentő ásatás volt (felháborító hogy ezt a fogalmat kell használni egy barlang esetében „leletmentés”). Az ásatás a barlang régészete után érdeklődő hazai régészek szakmai összefogásának köszönhető. Az intézményi, technikai és szakmai humán háttérrel az ELTE Régészettudományi Intézete adta. Az ELTE részéről rengetek régészhallgató tudott részt venni és önzetlen munkájával hozzájárulni a Baradla régészeti emlékeinek megmentéséhez. Továbbá az ELTE régésze dr. V. Szabó Gábor volt az ásatásvezető, aki többek között a Baradla régészetével is foglalkozik 2015 óta. A leletmentésben részt vett szakosztályunk 2 tagja is, akik 2016-óta kapcsolódtak be a barlang régészeti kutatásába: Nyíró Ádám Artúr (régész, barlangkutató) és Szilágyi Eszter (kultúranropológus, barlangkutató), valamint Holl Balázs (barlangkutató, térinformatikus), aki a 90`-es évek óta

foglalkozik a Baradla régészetével. A leletmentés során a régészeti munkálatokat elejétől a végéig: Nyíró Ádám Artúr felügyelte.

Segítők - ELTE-s régészek és régész hallgatók: Tankó Károly, Fülöp Kristóf, Balázs Ádám, Szabó Nóri, Mervel Máté, Kovács Gizi, Barcsi Marcell, Mogyorós Péter, Solnay Eszter.

Segítők, külsősök: Paár Ferenc (régész), Szabó Zoltán (barlangkutató), Sándor Lajos (profí fémkeresős). A munkálatokat készséggel segítették a kivitelező Nova-alpin munkatársai.

A munkálatokról és eredményekről, itt csak egy előzetes, részletekbe bele nem merülő közlést adunk közre:

A feltárás a Teknősbéka termétől a Róka-ágban található, volt biológiai labor teremig zajlott. A teremig 1,1 méter széles sávban a feltört beton járda, alatt a vékony (0,2-10 cm) kultúrréteg megtalálható volt. A réteg az egykori kitöltés felszínén helyezkedik el, és a régebbi kiépítések során közvetlenül arra betonozták rá. A teremben teljes felületen történt a feltárás. Rengetek in situ kerámia koncentrációt megfigyeltünk. A leletek többsége a középső neolitikumból származik, a kisebb arányban pedig a bronzkor kései időszakából, valamint az Árpád-korból. A feltárás tanulságai: nagyon sok és kimondottan intenzív a lelet előfordulás a barlangban, még a legeldugottabb omladék dombokon is, a vékony kultúrréteg és a 150 éve tartó bolygatások ellenére is. A munkálatok ideje alatt Sándor Lajos profí fémkeresős számos régészeti korú fémleletet talált, többek között egy bronzkincsleletet is.

A barlang számos emléket őriz még magában, rajtunk (és a Nemzeti Park munkatársain) múlik, hogy megbecsüljük, vagy nem törődünk vele! Semmiképpen sem hagyható ki a barlangot érintő későbbi munkálatok megtervezése során a hozzáértő és azt kutató régész szakemberek előzetes véleményezése, ennek elmulasztása a barlang, valamint az ország világszinten egyedi régészeti emlékeinek értelmetlen pusztításával és visszafordíthatatlan károk okozásával jár.

2019. december 30-31: terepbejárás, fotó-, leíró dokumentáció készítése.

December 30.: A Magyar Nemzeti Múzeum régészének és mb. általános főigazgató-helyettesének, Rezi Kató Gábor kérésére a Róka-ágban található, egykori biológiai labor-terem falain és a terem déli felében található nagy sziklatömbön észlelt kormozódásokat fotóztuk le, kisebb csoportokra lebontva, amelyeknek lelési helyét térképen is rögzítettük. A kormozódásokról feltételezzük, hogy akár régészeti korúak is lehetnek, a róluk készült fotókat Rezi Kató Gábor vizsgálja, különböző fénytartományok és szűrők segítségével próbálja az esetlegesen elveszett részleteket visszahozni a feltételezett rajzolatokon. Négy munkaórát töltöttünk ezek elkészítésével, majd ezt követően a Főágban, a Táncterem végétől Jósvafő irányába haladva elkezdjük szisztematikusan átnézni a magasabb, árvíztől mentes agyag/kavics hordalék dombokat. Ezek egy részén már korábbi kutatások (Holl Balázs – Rezi Kató Gábor 2001-2002) találtak bronz- és

középkori kerámiatöredékeket (Nádor-utca, Király-konyhája). Ezeken a helyszíneken mi is találtunk újabb kerámiatöredékeket, amiket a helyszínen hagytunk (Nádor-utca: középkori kerámia; Király-konyhája: bronzkori kerámia;). Újdonság: A Nádor-utcánál a magaslat keleti végénél kis méretű állkapocs és csonttöredékeket találtunk, a róla készült fotók alapján elképzelhető, hogy emberi maradványok. További helyszíni vizsgálat szükséges a jövőben ennek eldöntésére. A Király-konyhája magaslaton, találtak a régebbi kutatások egy, vagy két késő bronzkori szépen díszített, fényezett felületű, fekete urna/amfora típusú edény töredékeit. Jelen kutatások során további, másik edényekhez tartozó töredékeket találtunk. Vagyis nem 1-2 edénnyel kapcsolatos aktivitásról beszélhettünk a helyszínnel kapcsolatban, hanem ennél több edény bevonásával történt eseményekről lehet szó. Ugyanezen a magaslaton Szeredi Anna az egyik állócseppkövön egy félig becseppkövesedett kis öklömnyi méretű agyag gumóra lett figyelmes, amelynek közepén ujjnyi széles ovális lyuk található. Olyan, mint egy kis gyertyatartó. Ezt követően további 15-20 darab ilyen találtunk ezen a helyen. Az nap a Csónakázó-tó gátjáig értünk el a kutatással. További agyag „gyertyatartókat” találtunk a Ferdinánd-oszlopa nevű képződmény melletti magaslaton. Véleményünk szerint gyertyatartó funkciójuk lehetett, azonban ennek bizonyítása további kutatásokat igényel. Résztvevők: Szeredi Anna, Szilágyi Eszter, Nyíró Ádám Artúr

December 31.: A terepbejárást onnan folytattuk, ahol az előző nap befejeztük (Csonakázó-tó gátjától Jósvafő irányába). Mivel az aznapi kutatás célja az `50-es években Jakucs László által, a Matyó-rojtnál talált, cseppkőmedencébe helyezett gyermek temetkezések helyszínének felkutatása volt, ezért az odavezető úton kevésbé szisztematikusan nézelődtünk. A Mórea-hegyének környékét a telelő denevérek miatt nem néztük át, majd tavasszal a denevérek téli pihenését követő időszakban. Agyag „gyertyatartókat” több helyen is találtunk, főleg nagyobb cseppkőcsoportoknál. Nagyon sok „gyertyatartót” a Diana-temploma környékén találtunk. Itt a Török-fürdő irányában, ahol a járda a legmagasabb ponton van, mellette közép- vagy újkori kerámia töredékeket (1 db mázas korsó töredékei) találtunk. Ettől a helytől Jósvafő irányába (még a Sartory felirat előtt) a jobb oldalon lévő agyag magaslatra bevált lépcsők vezetnek, itt minimális tereprendezési nyomok vannak (villany vezeték, stb). Itt egy helyre gyűjtött késő bronzkori kerámia töredékeket találtunk. Az jól látszik, hogy valaki ezeket oda tette, vagyis másodlagos helyzetben vannak. Kérdés, hogy ebből a járatszakaszból valók-e, vagy még az aggteleki szakaszból hozta el idáig valaki? Ha erről a szakaszból valók, akkor a Király-konyháját követően ez lenne a Főágban, Jósvafő irányában a legbelső késő bronzkori leletek megjelenési helye. Ennek igazolására, ezen a szakaszon további *insitu* (elsődleges) pozícióban lévő, további leletek előkerülésére (dokumentálására) lenne szükség. Ebből az esetből is látszik mennyire kártékony, ha valaki csak kupacba rakja a kerámiákat, nehogy összetapossák. Ezzel az a probléma, hogy utána már veszít az információ értékéből. **(ragasztani a restaurátor tudja a kerámiát, de ember nincs a talpán aki vissza tudja azonosítani a kupacolt kerámiák eredeti helyét!)**

Agyag „gyertyatartókat” egészen a München-átjáróig találtunk, azt követően nem, bár igazság szerint az átjáró után kevésbé figyeltünk. A Matyó-rojt képződmény gyerek sírjaival kapcsolatban meg kell említeni: Jakucs László az ötvenes években találta, és a *Faggyúfáklyás expedíció* könyvében ír róla. Ő akkor pontosan leírja a cseppkőmedence formáját. A medencéről Vértes László által készített fénykép fellelhető a MNM adattárában. A leírás és a fénykép jól összeillenek. A Matyó-rojt gyerek sírjainak létét régészetileg azóta nem sikerült igazolni, még a cseppkőmedence helyét sem azonosították. 2001-2002 közti kutatások során Holl Balázs szóbeli tájékoztatása alapján tudjuk: akkor ők is megtalálták azt a medencét amit mi, de valamiért nem voltak biztosak benne, hogy az lesz az, ami Vértes László fényképén szerepel. Az általunk is talált medence fotóit Vértes fotóival összehasonlítva, biztosak vagyunk benne, hogy a Jakucs által leírt cseppkőmedencét találtuk meg. A medencében csontszilánkokat találtunk, amelyek méretei alapján lehetnek gyermek csontok. A helyszín további kutatásokat igényel.

Résztevők: Szeredi Anna, Szilágyi Eszter, Tóth Éva Mária, Povázsay Zoltán, Nyíró Ádám Artúr, Orosz Adrienn.

2. Szakosztály által szervezett események

2019. január 21: megbeszélés az ELTE Ásványtani tanszékén

Előzmény: Vid Gáborral, a Baradla –barlang kutatójával történt beszélgetés során derült ki, hogy a tanszék átköltöztetése közben évekkel ezelőtt véletlenszerűen előkerültek Baradlából származó leletek.

Ezek a Sztrókay-hagyaték részét képezték, s Jakucs László 1954-56 közötti gyűjtéseiből származnak. Különösen fontos, hogy az embercsont töredékek az eddig legendaként kezelt, a Matyórojt közelében talált csecsemősírból származnak, némelyiken zöldes – fémtől származó-elszíneződéssel. Néhány „kőeszköz”(?) is volt a leletek között.

A nap folyamán megtekintettük, fotóztuk az anyagot, s tudatosítottuk az Ásványtár dolgozóiban, hogy a leletek értéket képviselnek, nehogy selejtezésre kerüljenek. Jelenleg még beletárolva sincsenek, így felmerült, hogy esetleg jó lenne átadni őket a Magyar Nemzeti Múzeumnak.

Résztevők: Szeredi Anna, Nyíró Ádám Artúr, Virág Magdolna, Vid Gábor

3. Megjelenés külső rendezvényeken

- Régészeti előadás tanfolyamon 2019. május 23.

A Speleo Myotis Barlangász, Természetjáró és Természetvédő Egyesület felkérésére Nyíró Ádám Artúr tagtársunk két órás előadást tartott az alapfokú tanfolyam keretein belül a barlangokhoz kapcsolódó régészeti értékekről, tudni valókról, feladatokról, az országban és Európában található, fontosabb lelőhelyekről.

- Sajtó hírek Baradlai leletmentésről, 2019. június-augusztus.

Az év folyamán májusban és júniusban végzett leletmentésről a Baradla-barlangban és az utolsó napon talált bronzkincsletről szóló sajtó hírek jelentek meg a televízióban és az internetes hírportálokon.

- Kutatók éjszakája 2019. szeptember 18.

Közös előadás a Kutatók éjszakáján az ELTE Régészettudományi Intézetének szervezésében, amelyben tagtársunk volt az egyik előadó. Előadók: V. Szabó Gábor – Nyíró Ádám Artúr. Előadás címe: *Ősi rituálék nyomában. - Új régészeti kutatások az aggteleki Baradla-barlangban.*

Az előadás, a Baradla elmúlt 20 év régészeti kutatásainak, és a 2019. május és júniusa között lezajló leletmentéseinek legfrissebb előzetes eredményei tükrében próbálta megismertetni a hallgatóságot a barlang rejtélyes, feledésbe merült, letűnt világával.

- Barlangkutatók „Szablyár Péter” Szakmai Találkozója, Veszprém, 2019. november 15-17.:

Közös előadás, amelyben tagtársunk volt az egyik előadó: Nyíró Ádám Artúr – Holl Balázs – V. Szabó Gábor: *Ősi rituálék nyomában. - Új régészeti kutatások az aggteleki Baradla-barlangban.*

2020. évi tervek

1. Szakmai tevékenység

- Több tagunk is ebben az évben zárja egyetemi tanulmányait és kezd el munkát keresni, így nem tudjuk mennyire lesz lehetőségünk komolyabb helyszíni munkákra.
- Folytatódnak a Baradla-barlang terepbejárásai.
- Matyó-rojt rejtély tovább kutatása.
- Folytatódnak az egy hétvégés, egy napos terepbejárások, kataszterezések.
- Szakmai felügyelet a Poronya-tetői barlang tovább kutathatósága érdekében.

- További egyeztetés a naszályi Násznépe-barlang kutatásával kapcsolatban.
- „Gyors” reagálás: Amennyiben barlangkutató társaink kutatásaik során régészeti lelőhelyre, leletekre bukkannak és nem félnek szólni, hanem megállnak az ásással (nem bolygatják tovább a lelőhelyet) és szólnak. Segítünk az illetékes múzeum felé lekommunikálni az eseményeket és annak érdekében, hogy a barlang további kutatását folytatni lehessen megoldást találni, az esetleges régészeti munkát elvégezni.

2. Saját rendezvények, események

- tavasszal újabb 2 alapfokú tanfolyamon tartjuk meg a régészeti tárgyú ismeretterjesztést
- továbbra is részt veszünk a szerdai Szemlős-estéken, ahol az eddigi előadássorozat további részeit mutatnánk be, valamint külföldi barlangi ásatási tapasztalatairól beszél majd két tagunk
- amennyiben olyan helyen lesz a Barlangnap, ahol van régészeti érték, megint tartunk ilyen jellegű túrát
- előadás a Szakmai Napokon

Elsősorban anyagi segítségre lenne szükségünk: utazás- és szállástámogatásra, illetve egy barlangban is használható fényképezőgépre. Ez úton is köszönjük az MKBT eddigi segítségét, az ingyenes fénymásolásokat, a pályázatban való részvételt, a szóbeli buzdítást, a könyvtár használatát. Észrevettük a munkátokat ☺

Budapest, 2020.02.14.

Szeredi Anna – Nyíró Ádám Artúr